

Forfatter: Schröter, Johan Hendrik

Titel: BREV TIL: Forchhammer, Johan Georg FRA: Schröter, Johan Hendrik (1824-06-18)

Citation: Schröter, Johan Hendrik: "BREV TIL: Forchhammer, Johan Georg FRA: Schröter, Johan Hendrik (1824-06-18)", i *Breve til og fra J. G. Forchhammer*, H.H. THIELES BOGTRYKKERI, s. 143. Onlineudgave fra Danmarks Breve: <https://tekster.kb.dk/text/letters-002242673-000-shoot-L0022426730000046.pdf> (tilgået 18. juli 2024)

Anvendt udgave: Breve til og fra J. G. Forchhammer

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Qvalboe i Suderoe. 18de Junij 1824.

Höjstærede Hr. Doctor.

Efter lang Stilhed, om ikke Forglemmelse af Deres behagelige Omgang; da jeg havde den Ære: at reise omkring Suderøe med Dem, men det Rygte: at De i flere s. 144Aar skulde opholde Dem i Sverrig og nordligere Lande, har forvoldet, tager jeg mig igen denne Frihed, som jeg saa meget hellere giör, da det angaaer det daglige Æmne for min Aands Cultur, at underholde mig i disse Par Linier med Dem.

Vores Chirurg Hr. C. Manichus^{*)} som nylig besøgte Qvalbøe, men lejder dessen kun kom derhen og ikke videre, fortalte mig: at De læser over Geologie og Mineralogie, samt Chymisk undersøger Ophavet og Dannelsen af vor Klodes forskiællige Fossilier, og in Specie de Færøiske, derfor da jeg har Dem at takke for, de Ideer jeg fik om Stenkulflötsens Compasrette Declination og dens i saa Henseende regelmæssige Formation, den har hiulpet mig at finde den paa Steeder, hvor andre forgiæves har søgt den, og hvorved jeg haaber endnu i denne Sommer, at træffe den kun en saa en liden Distance fra min Præstegaard, hvilket vil blive saavel mig om jeg oplever Alderdom, som mine Eftermænd til stor Besparelse og Fordel, saa anseer jeg det for en Taknemmeligheds Pligt: at giöre Dem bekiendt med hvad jeg siden troer, at have opdaget, derfor først Kulflötzen angaaende; Jeg har fundet: at de Leerbanker der næsten gandske afskiære Kulflötzen, saa den kun, som et tyndt Lag, ofte kun 2 a 3 Tommer tykt hviler oven paa disse, lige saa regelret følge Compass Strögene, samt at de sikkert ereen neptunisk Frembringelse, omtrænt fra samme Tider da Kulflötzen dannede sig, og formodentlig er dannet af den Aske, som det meere forbrændte af Træe Masserne har efterladt, og siden er bleven paa en Maade forsteenet til Leer og Schifferarter. Det forsteenede Træe, som findes i disse Leerbanker, og som ikke lig Brunkul Aarer er giennemtrukken af Svovelkiis og Bergolie og som kun findes 2 a 3 Fod dybt nede i Leerbanken, synes mig en Levning af den lordbrand, der frembragte disse Træe Kul. At Asken ved Vindströg kunde s. 145overdække disse forbrændte Træer synes neppe mueligt, da den ligger saa regelret, og ikke i runde Dynger, men analogisk med den Formation, Tangen antager naar Söen opkaster den lagviis; fra Syd til Nord gaae de fleste Banker, og at de synes paa visse Steeder at dreje sig til Vesten er kun, af deres forskiællige Tykkelse saa synes mig; jeg har fundet dem i de forladte Kulminer som jeg har aabnet, og i liige Compassströg møder den solide Granitartede Steen; hvor alle Kulminerne ere indstillede, og som kun ved fortsadt Sprængning kunde giennem arbejdes. Skade at jeg ikke dengang De besaae Minerne, havde dem aabne paa de Steeder jeg nu har aabnet dem, men hvorfor den mödende Steen ej blev giennemsprængt, saa man kunde komme til den maaskee dobbelt saa gode Kulflöts, bag ved den, hvilken viiser sig nøgen i Fuglebiærgene paa Vestsiden af Suderøe, kan jeg ei indsee, da der dog ei blev sparet paa Bekostningen, men et uheldigt Valg af Opseeren har vel været Aarsag, at sligt ej kunde reussere, imidlertid troer jeg sikkert, at en anden Steenart er inden i de Færøiske især Suderøiske Fiælde, end den der viiser sig uden paa, og at Basalten og Trappen ere senere Tilsætninger af Naturen.

Kun cirka 100 Lagter have Arbejderne fra Ost til Vest giennembrudt Fiældet, men næsten en total Forandring synes mig möder i den compacte flere hundrede Lagter strækkende indre Steenmasse fra Syd til Nord, hvor Steenkullene uregelmæssigen i Nyrrer synes indtrængte eller indstöbte, saa denne synes: at have ældre Bestanddeele end Steenkullene og Basalten, og at Neptunus har i Forening med Vulkanus liimet disse uden paa Grundstoffet. En lavere Steenkuls Aare som jeg har opdaget, synes med meere at bestyrke dette; den synes at være 3 a 400 Fod dybere end den bekiændte. I Famien sees begge Flötser men den lavere berörer Vandets Horizont ved Pornerenæs og ved Holmskoven som er det østligste af Sumbøe. Denne lavere Flöts er dog kun 6 til 8 Tommer tyk, men gode s. 146Kul, og en Mand i Famien har med Hæld brugt dem til Smeedekul.

For Oeconomien kan den vel ikke være vigtig, men for Geologen er den næppe uvigtig, da den maaskee kan vejleede til Udfindelsen af de Basalters Dannelsen som hviiile paa den. Findes der endnu dybere en Kulflöts, da synes mig først, der kan tænkes nogen Eenhed i de lagviis opstablede Basalters Frembringelse, men dette synes mig viiser: at den uhyre Træe Masse som er Grundlaget til de forskiællige Flötser af Steenkul ikke har vegeteret her, men paa vidtlöftigere Strækninger og er bleven opskyllet, mellem de forskiællige Natur Revolutioner; saa at Steenkul her saa at sige kunne findes i Basalten, endskiöndt den Varmegrad som udfordredes for at giöre Basaltmassen liquid synes gandske, at forandre et hvert Slags Træ til Aske, om det end var overdækket med et tykkere Lag Schifferartet Leer, end det, der nu bedækker Kulflötserne, saa synes mig dog dette ikke umueligt, da Basalterne synes dannede langt dybere, og ved vulcaniske Opstablinger lagte saavel under, som mellem og ovenpaa begge de nu kiændte Kulflötser, og hvor Kulflötser ej møder, synes den røde nu hærdede Leer, en askeartig Frembringelse af visse lordarters Overgang i Ilden; dog jeg skriver vel som den blinde taler om Farverne. Men har vor Klode først været habitabel ved Polerne, saa synes Naturen: at have havt et andet Grundlag end det der nu viiser sig for Øjet, selv i de højeste Præcipitser, der dog kun udgiöre en saa ubetydelig Deel af Klodens Tykkelse, og kunne i Siberiske og andre Biærge Scheletter og Conchylier findes, som nu kun findes og vegetere under Eqvator, da er det vel liige saa mueligt, at Steenkulflötsens Træekul Masse, kan enten have vegeteret ved Polerne, eller være drevne fra Eqvator, ligesaa vel som alt andet, og langt lettere end Conchylier, som maa følge den ujævne Havbund. Dog De tilgive mig mine maaskee excentriske Ideer.

Et Fossil som jeg har fundet en Aare af, sender jeg s. 147Dem en Prøve af, Hr. Manichus ansaae det for

Schröter, Johan Hendrik, *Breve til og fra J. G. Forchhammer,*

Valkjord, og min Huusholderske troer, at det bidrager til at giöre Uldgods tættere i Valkningen. Aaren er ikke tyk kun fra 2 til 6 Tommer, og ikke liige allevegne, hvorfor der sendes forskiællige Stykker, meest findes af det som er svøbt i blaat Papiir, og mindst af det klare, mig forekom det i Førstningen som en Slags Fitsteen. Saavidt jeg veed har det hidtil ikke været bekiændt i Færøer. Det findes i Waag i Gioveraa Giow hvor Elven løber giennem den, og synes at gaae i en temmelig Dybde perpendiculair mellem de faste Basaltartede Lag, men der siges at det skal findes fieere Steeder og i Oldtiden være brugt som et Stiptium *) paa Saar og Brændt, samt være kaldet Gröa Stainur, Lægesteenen. En grønagtig Leer, hvori findes smaa Circelrunde giennemsigtige Glas omtrænt af Størrelse som følgende o **) ogsaa O ***), de ere tynde som tyndt Glas, men ikke saa skiöre som Marienglas; Leeret findes i Nærheden af, meest over Kulflötsen og skulde det fortiene Opmærksomhed, skal jeg ved Lejlighed tilsende Dem Prüver.

Jeg slutter med at bevidne Dem min Høiagtelse og at De stedse er mig i behageligt Minde.

Deres hengivne forbundne

Schröter.